

**การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) บูรณาการแผนชุมชน
สู่การจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2558-2560)
เทศบาลตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี***

**Participatory Action research (PAR): Integrated Community Plan
to Three-Year Development Planning (B.E.2558-2560)
at Bangpra District Municipality, Chonburi Province**

ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง**

ดร.ศรีวรรณ ยอดนิล***

พีระพงษ์ สุดประเสริฐ****

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการของชุมชน เทศบาลตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี 2) เสริมสร้างชุมชนเทศบาลตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรีในการพัฒนาทักษะ และประสบการณ์ สามารถบูรณาการจัดทำแผนชุมชนสู่การจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2558-2560) โดยการมีส่วนร่วมอย่างสมบูรณ์ และมีแนวทางพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสร้างความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน 3) ให้ประชาชนในชุมชน และบุคลากรเทศบาลตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีทักษะ และประสบการณ์ในการทำงานพัฒนาชุมชนร่วมกัน พื้นที่ปฏิบัติการได้แก่ชุมชนในเขตเทศบาลตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรีจำนวน 10 ชุมชน

ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาในชุมชนมีสามระดับได้แก่ ระดับบุคคล ระดับครอบครัวและระดับชุมชน ด้านระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนบางพระพบว่า ขึ้นอยู่กับการเสริมสร้างระบบธรรมาภิบาล โดยเฉพาะหลักความคุ้มค่า หลักความโปร่งใส และหลักการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของชุมชน ซึ่งนำไปสู่ความเชื่อมั่น สร้างความสนใจในกิจการสาธารณะ ส่วนปัจจัยความสำเร็จประกอบด้วยผู้นำท้องถิ่น แกนนำ และคณะกรรมการชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชน การมีส่วนร่วมเชิงหนุนเสริมจากเทศบาล ภาครัฐและเอกชนและ การสร้างเครือข่ายการทำงาน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมต่าง ๆ ให้เข้มแข็งมากขึ้นโดยเฉพาะการสร้างจิตสำนึกในการพัฒนาชุมชน ด้วยการพึ่งตนเอง การจัดการกันเอง เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน
2. ส่งเสริมการปรับทัศนคติเชิงบวกในการทำงานร่วมกัน ผ่านกระบวนการฝึกอบรมผู้นำ หรือกลวิธีอื่น ๆ

*งานวิจัยทุนอุดหนุนจากเทศบาลตำบลบางพระ

**รองศาสตราจารย์ ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยบูรพา

***รองศาสตราจารย์ ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยบูรพา

****ข้าราชการบำนาญ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

Abstract

The research objectives were: 1. Studying the problems and the needs of communities at Bangpra District Municipality, Chonburi Province 2. Encouraging the communities to develop skills and experiences for integrating the Community Plan to Three-Year Development Planning (B.E.2558-2560), which could be completely participated and presented guidelines to develop activities so as to create self-reliability 3. Encouraging community development skills and experiences sharing among community members. The participatory action research was done in 10 communities at at Bangpra District Municipality, Chonburi Province

The findings were:

There were three levels of community problems; personal, family, and community level. The level of community member participation depended on the good governance system specially effective and efficient, transparent and community participatory system that related to the public consciousness. Key succeed factors were community leaders, community committee, community participation, district municipality supported, and working network. Suggestion

1. The communities at Bangpra District Municipality should establish various civil networks for self reliability and sustainable development.

2. Promote the positive attitude in working together through leader training process, etc.

ความเป็นมาและสำคัญของปัญหา

การมีส่วนร่วมของประชาชน ถือเป็นหลักการสากลที่อารยประเทศให้ความสำคัญเป็นประเด็นหลักในการพัฒนาประเทศ ซึ่งสังคมไทยก็ยึดถือเป็นประเด็นหลักในการบริหารจัดการและพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะการพัฒนาการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และการศึกษาให้เป็นสังคมที่เข้มแข็งและยั่งยืน มีความเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในการรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมแก้ปัญหาของสังคมของตนย่อมเป็นเรื่องที่ประชาชนต้องเรียนรู้ และได้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่องในการดำเนินชีวิตและเป็นที่ยอมรับด้วยกันทุกฝ่ายในสังคม

ในการบริหารราชการเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 87 ได้ระบุแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 5 ข้อ ดังนี้ 1) ส่งเสริมให้

ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น 2) ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งการจัดทำบริการสาธารณะ 3) ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ ในรูปแบบองค์กรทางวิชาชีพหรือตามสาขาอาชีพที่หลากหลาย หรือรูปแบบอื่น 4) ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมือง และจัดให้มีกฎหมายจัดตั้งกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองเพื่อช่วยเหลือการดำเนินกิจกรรมสาธารณะของชุมชน รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายทุกรูปแบบให้สามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอความต้องการของชุมชนในพื้นที่ 5) ส่งเสริมและให้การศึกษาแก่ประชาชนที่เกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตย

อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550, 2550) จากข้อความในรัฐธรรมนูญ แสดงถึงความสำคัญในการบริหารราชการแผ่นดินที่มีความจำเป็นต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาทุกขั้นตอนอย่างต่อเนื่องและโปร่งใสในทุกระดับของสังคม

การพัฒนาชุมชนเป็นวิธีการพัฒนารูปแบบหนึ่ง ที่นำมาใช้ในการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง พัฒนามนุษย์ ชุมชนและสังคม ให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ต้องการ ซึ่งหมายถึงการพัฒนาคนให้มีความสุข เป็นคนที่มีคุณภาพ มีคุณธรรมและมีความดีงาม ซึ่งการพัฒนา กลุ่มคนให้เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้โดยมีคนที่มีความวิญญูณ สำนักรักชุมชน มีความรักชุมชน เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ มีองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง มีการจัดการชุมชนที่ดี มีเครือข่ายกิจกรรม มีภาวะผู้นำในชุมชนพึ่งพาตนเองได้ และเป็นชุมชนที่สงบสุขพัฒนาต่อเนื่องอย่างยั่งยืน

เทศบาลตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นองค์กรหนึ่งที่ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาชุมชน และส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชน เพื่อให้ชุมชนมีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชนและท้องถิ่นของตนเองอย่างมีคุณภาพ รู้จักการจัดการอย่างมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน และมีกระบวนการวางแผนงานพัฒนาเป็นระบบ ดำเนินงานพัฒนาชุมชนของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ประกอบกับชุมชนในเทศบาลตำบลบางพระ เป็นชุมชนที่ประชากรมีความพร้อมในการเรียนรู้ และขนาดของประชากรแต่ละชุมชนมีจำนวนเหมาะสมในการพัฒนาการเรียนรู้และการมีส่วนร่วม เทศบาลตำบลบางพระจึงมีความประสงค์จะส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชนในการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นโดยดำเนินโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR: Participatory Action Research) บูรณาการแผนชุมชน

สู่การจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ.2558-2560) เทศบาลตำบลบางพระ จังหวัดชลบุรีขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการของชุมชน เทศบาลตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี
2. เพื่อเสริมสร้างชุมชนเทศบาลตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรีในการพัฒนาทักษะและประสบการณ์ สามารถบูรณาการจัดทำแผนชุมชนสู่การจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2558-2560) โดยการมีส่วนร่วมอย่างสมบูรณ์ และมีแนวทางพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสร้างความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน
3. เพื่อให้ประชาชนในชุมชน และบุคลากรเทศบาลตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีทักษะ และประสบการณ์ในการทำงานพัฒนาชุมชนร่วมกัน

ขอบเขตการวิจัย

1. การศึกษาบริบทของชุมชนเทศบาลตำบลบางพระ เป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับชุมชน โดยครอบคลุมด้าน ประวัติความเป็นมา สภาพทางภูมิศาสตร์ สภาพแวดล้อม วิถีความเป็นอยู่ของประชาชน การเมือง การปกครอง ความสัมพันธ์ขององค์กรในชุมชน ทูทางสังคมของชุมชน
2. กิจกรรมกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เป็นการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่เน้นการเสริมสร้างการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดและร่วมพัฒนาแผนของชุมชน เพื่อการพัฒนา โดยเรียนรู้กระบวนการมีส่วนร่วมจากกิจกรรมปฏิบัติการ ทำแผนชุมชนและแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2558- พ.ศ. 2560)
3. กิจกรรมเสริมสร้างการเรียนรู้ให้กับชุมชน เป็นการวิจัยที่มีกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่ประชาชน

โดยการศึกษาเรียนรู้จากประสบการณ์ปฏิบัติกิจกรรม โดยตรงในชุมชน การศึกษาดูงานจากชุมชนเข้มแข็ง ต่าง ๆ การฝึกคิดสร้างสรรค์ การแสดงความคิดเห็น การเสวนากลุ่ม การจัดเวทีชาวบ้านในชุมชน การปรึกษาหารือ การค้นหาข้อมูลความจำเป็นในการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อ ส่งเสริมการเป็นชุมชนเรียนรู้

ขอบเขตพื้นที่ศึกษา

ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้รับมอบหมายให้ดำเนินการวิจัย จากเทศบาลตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ภายในเดือนเมษายน ปีงบประมาณ 2557 ในเทศบาลตำบลบางพระ ประกอบด้วยชุมชนที่มีบริบทแตกต่างกัน ประกอบด้วย ชุมชนที่มีลักษณะเป็น กิ่งชุมชนเมือง ลักษณะพิเศษของแต่ละชุมชนที่ไม่เหมือนกัน เช่น เป็นชุมชนเก่าแก่ในตลาด ชุมชนริมทะเลมีอาชีพทางการประมงเป็นหลัก ชุมชนที่เป็นข้าราชการ ส่วนใหญ่มีสวัสดิการจากรัฐอย่างพอเพียง เป็นต้น ชุมชนดังกล่าวมีจำนวน 10 ชุมชน ประกอบด้วย ชุมชนท้ายบ้าน ชุมชนพร้อมใจ ชุมชนวัดหลวงบางพระ ชุมชนท่าตาลักษ์ ชุมชนคอเขาพัฒนา ชุมชนบ้านนาพุ ชุมชนตลาดบน ชุมชนชาวเขื่อนพัฒนา ชุมชนทิวสนพัฒนา และชุมชนบางพระนำอยู่

ระเบียบวิธีวิจัย

ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR: Participatory Action Research) โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังต่อไปนี้

1. เวทีการสร้าง ความเข้าใจโครงการวิจัยและร่วมกันวางแผนจัดเก็บข้อมูลเบื้องต้น คณะนักวิจัย คณะเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลบางพระและตัวแทนชุมชน ทำความรู้จักคุ้นเคยกัน ทำความเข้าใจโครงการ และร่วมกันวางแผนการจัดเก็บข้อมูลชุมชน (ประเด็นและวิธีการเก็บข้อมูล)

2. การจัดเก็บข้อมูลชุมชน นักวิจัยชุมชน เก็บข้อมูลในชุมชน โดย การศึกษาข้อมูลชุมชนจาก

เอกสาร การทำแผนที่เดินดิน การสัมภาษณ์บุคคลากร ฝ่ายต่าง ๆ ผู้เกี่ยวข้อง การสังเกตปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในชุมชน และการสนทนากลุ่มย่อย

3. เวทีวิเคราะห์ข้อมูล นักวิจัยชุมชนนำข้อมูลจากข้อ 4.2 มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกำหนดประเด็นสำคัญของแต่ละชุมชนเพื่อจัดเก็บข้อมูลเชิงลึก และข้อมูลในชุมชน

4. การจัดเก็บข้อมูลชุมชน (เพิ่มเติม) เป็นการเก็บข้อมูลภาคสนามครั้งที่ 2 โดยการจัดเก็บข้อมูลชุมชนเพิ่มเติมและนำไปประเด็นจากเวทีวิเคราะห์ข้อมูลไปศึกษาเชิงลึก (สภาพปัญหา สาเหตุ และข้อเสนอในการแก้ไข (ใช้เครื่องมือเช่นเดียวกับข้อ 2)

5. เวทีจัดทำแผนชุมชน ชุมชนจัดทำแผนชุมชน และโครงการพัฒนาชุมชน

6. โครงการส่งเสริมการเรียนรู้ สรุปรบทเรียนและการศึกษาดูงานชุมชนเข้มแข็ง

7. เวทีบูรณาการแผนชุมชนสู่การจัดทำแผนสามปี (พ.ศ. 2557-2560)

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน

ปัจจัยพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนแม่บทชุมชนของชุมชนเทศบาลตำบลบางพระ มีดังนี้

ปัจจัยผลักดัน (Push Factor) ที่ส่งผลให้ประชาชนในชุมชนบางพระมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนแม่บทชุมชนได้แก่

1. ผลกระทบจากกระแสนโยบายการพัฒนาประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ที่มีเป้าหมายให้พื้นที่ภาคตะวันออกเป็นโหนดอุตสาหกรรมและศูนย์กระจายสินค้าเครือข่าย Logistics อาเซียนล่างต่อยอด จากการพัฒนาโครงการ Eastern Seaboard

2. ผลกระทบจากกระแสการพัฒนาประเทศไทย ด้านระบบขนส่งมวลชน ได้แก่ การพัฒนาโครงการถนน

บูรพาวิถี เส้นทางรถไฟฟ้าความเร็วสูง รวมทั้งแนวคิดระบบผันน้ำฝั่งตะวันออก ลงสู่อ่าวไทยบริเวณอ่างเก็บน้ำบางพระ เป็นต้น

3. ผลกระทบจากมหาอุทกภัย พ.ศ. 2556 บริเวณจังหวัดชลบุรี ตลอดจนน้ำอุปโภค บริโภค ที่เกี่ยวข้องกับอ่างเก็บน้ำบางพระ อาจส่งผลกระทบต่อชุมชนเทศบาลบางพระ ไม่มากก็น้อย

4. ผลกระทบจากการขยายตัวของชุมชนเมือง ทั้งบ้านจัดสรร ทั้งคอนโดมิเนียม และบ้านเช่า อพาร์ทเมนท์ อีกทั้งยังการเจริญเติบโตของโรงงานอุตสาหกรรม นอกโซนนิคมอุตสาหกรรม ที่กำลังขยายตัวรอบๆ เทศบาลตำบลบางพระ

เหตุปัจจัยที่กล่าวข้างต้น อาจส่งผลดี และผลเสียแก่ประชาชนในเทศบาลบางพระ ทั้งนี้ทั้งนั้นขึ้นกับการค้นหาข้อเท็จจริง การวางแผนรองรับ และการสร้างภูมิคุ้มกันตนเองให้แก่ชุมชน

ปัจจัยดึงดูด (Pull Factor) ที่ส่งผลให้ประชาชนในชุมชนบางพระมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนแม่บทชุมชน

1. มีการรวมตัวกันเพื่อแก้ไขปัญหาบางสิ่งบางอย่าง ที่ชุมชนสนใจในขณะหนึ่ง (Agenda)

2. เทศบาลให้ความสำคัญกับการสร้างระบบการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance) ทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกไว้วางใจ มีการปรับทัศนคติให้ความร่วมมือ

3. เทศบาลมีการหนุนเสริมการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านองค์ความรู้และงบประมาณ

4. เทศบาลสร้างโอกาสการมีส่วนร่วม ผ่านงานวิจัยและจัดทำแผนแม่บทของชุมชน

5. ในชุมชนมีปัญหาทั้งระดับครอบครัว ระดับชุมชน ส่งผลถึงปัญหาระดับสังคม

6. ความล้มเหลวของระบบการทำงานแบบแยกส่วน ไม่บูรณาการงานร่วมกัน

ปัจจัยเหล่านี้เป็นสาเหตุที่ ประชาชนในเทศบาลบางพระจำเป็นต้องผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

สภาพปัญหาภายในชุมชน จำแนกได้ดังนี้

1. ปัญหาระดับบุคคล พบว่า ประชาชนบางส่วนในชุมชนบางพระออกไปทำงานนอกพื้นที่ ทำให้มีปัญหาด้านการดูแลสมาชิกในครอบครัว ได้แก่ บิดา มารดา และบุตรหลาน รองลงมา ได้แก่ การเข้าสังคมหรือปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านหรือญาติพี่น้องลดลง ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ บทบาทหน้าที่พลเมืองลดลง

2. ปัญหาระดับครอบครัว พบว่า มีปัญหาด้านการประกอบอาชีพ ที่ดินทำกิน และพื้นที่ค้าขาย โดยเฉพาะผู้ประกอบการอาชีพประมง หาลี้ดน้ำในทะเลลดลง เพราะสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลง ส่งผลต่อปัญหาค่าครองชีพในครัวเรือน บางครอบครัวเชื่อมโยงถึงปัญหา กู้หนี้ยืมสิน ส่วนปัญหา รองลงมาคือ กลุ่มเช่าที่ดินเพื่อการอยู่อาศัย บางแห่งเข้าไม่ถึงการบริการสาธารณะ บางแห่งมีการเปลี่ยนมือผู้เช่าในรูปแบบการขายสิทธิ ทำให้ยากต่อการให้บริการ

3. ปัญหาระดับชุมชน

3.1 ด้านสิ่งแวดล้อม ประเภทขยะที่ยังขาดจิตสำนึกในการคัดแยกขยะต้นทางหรือในครัวเรือน ปัญหา รองลงมา คือ ขาดพื้นที่สีเขียว ตลอดจนการตกแต่งถนนเส้นทางสัญจรต่างๆ ปัญหาระดับชุมชนด้านสังคม การมีสัมพันธภาพระบบเครือญาติเริ่มเสื่อมถอย ผู้คนมีปฏิสัมพันธ์กันน้อยลง ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมในแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชุมชน เป็นผลเชื่อมโยงให้ขาดการเฝ้าระวังปัญหา ยาเสพติด บุตรหลานติดเกมส์ และปัญหาวัยรุ่นหลงผิด

3.2 ปัญหาระดับชุมชน ด้านสุขภาพ พบว่า ผู้มีอายุ 50 ปีขึ้นไปจำนวนมาก เสี่ยงต่อการเป็นโรค 3 อันดับต้นๆ ได้แก่ ความดันโลหิตสูง ไขมันอุดตันโรคเบาหวาน ตามลำดับ เป็นโรคไม่ติดต่อ แต่เรื้อรัง ส่งผลให้มีความต้องการ ด้านสถานที่ออกกำลังกายที่เหมาะสม ต้องการดูแลด้านอาหาร และผักปลอดสารพิษ

และการดูแลสุขภาพอนามัย รวมทั้งการฝึกอบรมจิตใจ แจ่มใส

ความต้องการของชุมชน โดยจัดลำดับความสำคัญยึดหลักการมีส่วนร่วม ให้ชุมชนเป็นผู้คิดริเริ่ม มีดังนี้

1. การพัฒนาเมืองนำอยู่ ผ่านกระบวนการจัดการขยะโดยชุมชน โครงการนำร่อง “ธนาคารขยะ” Community Zero Waste ขยะเป็น “0” ของชุมชน พร้อมใจ ณ ที่ทำการชุมชน บ้านครูเบญจา

2. การพัฒนาเมืองเป็นสุข ในกระบวนการ 3 อ. ได้แก่ ออกกำลังกาย อาหาร และอารมณ์ ในการดูแลรักษาสุขภาพแบบพึ่งตนเอง ของโครงการนำร่อง “ธรรมชาติบำบัด” ณ ศูนย์สุขภาพของชุมชนทิวสนพัฒนา ผ่านกระบวนการบำบัดจิต โยคะ และรับประทานอาหารตามเรือนธาตุ

3. การพัฒนาเมืองนิเวศน์ เพิ่มพื้นที่สีเขียวทุกครัวเรือน ปลูกผักปลอดสารพิษไว้กินเอง ลดรายจ่าย ในโครงการนำร่อง “วิชาของพ่อ ในบ้านของเรา” ของชุมชน พร้อมใจ ในการส่งเสริมการปลูกมะนาวในกระถางบ้านละ

ต้น และปลูกผักสวนครัว พร้อมทั้งปลูกพืชสมุนไพรเพื่อเชื่อมโยงกับโครงการธรรมชาติบำบัด ของชุมชนทิวสน

4. การพัฒนาเมืองท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Culture Tourism) ซึ่งนอกจากวัดและประเพณีพื้นบ้านแล้ว สิ่งที่น่าสนใจ และสามารถมาเที่ยวได้ทุกวัน คือ การท่องเที่ยววิถีพื้นบ้าน (Folk Tourism) ที่มี การเชื่อมโยง 2 ชุมชน คือ ชุมชนท้ายบ้าน ที่มีศักยภาพด้านประมงพื้นบ้าน และการแปรรูปอาหารทะเล และชุมชนวัดหลวง ที่มีวิถีประมงพื้นบ้าน การต่อเรือ การอนุรักษ์สัตว์น้ำ ทั้งบ้านปลา ธนาคารปู อยู่เรือ เรือนหอย เป็นต้น สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ เป็นพิพิธภัณฑ์มีชีวิตแห่งแรกของประเทศ ที่เล่าขานประวัติศาสตร์เครื่องมือประมง จากอดีต สู่เครื่องที่ใช้ในชีวิตประจำวัน สัมผัส การเรียนรู้ ด้วยการปฏิบัติ (Learning by doing)

จะเห็นได้ว่า แนวทางการพัฒนาดังกล่าว เกิดจากความต้องการของคนในชุมชน แนวทาง การจัดการ จึงเกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยแท้จริง เทศบาลมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก สร้างเสริมการเรียนรู้ ส่งเสริมเทคโนโลยีและวิชาการ และหนุนเสริมด้านงบประมาณที่เหมาะสม

ตารางที่ 1 กิจกรรมกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

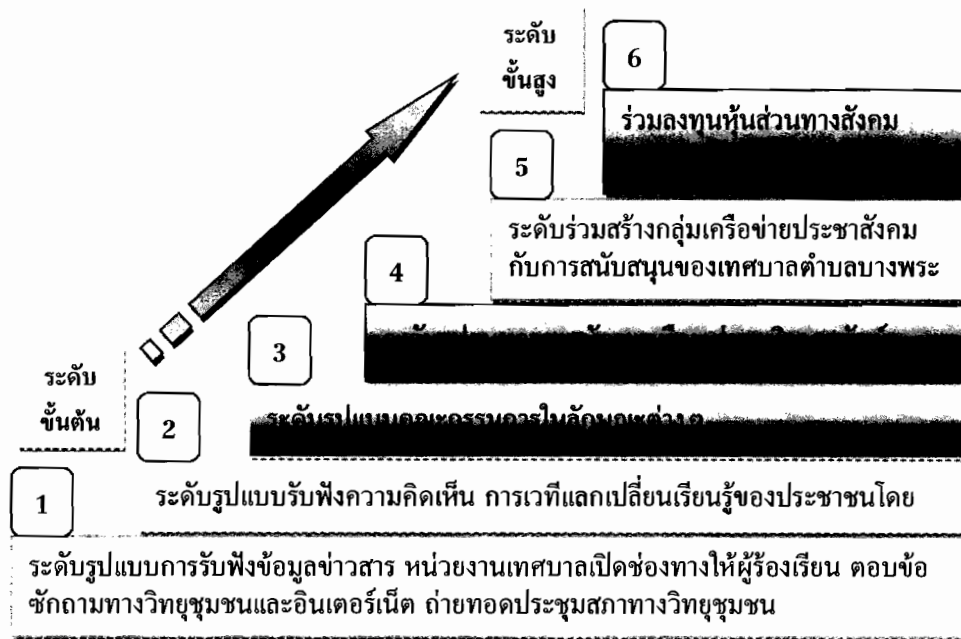
กิจกรรม	วิธีดำเนินงาน เทคนิค และเครื่องมือ	ผลที่ได้รับ
1. เวทีสร้างความเข้าใจ โครงการวิจัยและร่วมกัน วางแผนจัดเก็บข้อมูล เบื้องต้น ในวันที่ 15 พฤศจิกายน 2556	1.1 สร้างความเข้าใจโครงการวิจัย และแต่งตั้งนักวิจัยชุมชน 1.2 กระบวนการส่งเสริมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ความเข้าใจบริบทของ ชุมชนเทศบาลบางพระ อย่างลุ่มลึก โดยใช้เทคนิคสนทนากลุ่ม 1.3 ความเข้าใจในการศึกษาชุมชน ที่นักวิจัยชุมชนจำเป็นต้องมีทักษะ ในการตั้งข้อสังเกต ตั้งสมมุติฐาน และตั้งคำถาม ได้แก่ ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร ทำไม เพื่อใคร ทำ อย่างไร และใช้งบเท่าไร 1.4 ส่งเสริมเรียนรู้การศึกษาชุมชน ผ่านเทคนิคการเขียนแผนที่เดินดิน	ท้องถิ่นและชุมชนมีความเข้าใจและส่งตัวแทนเข้ามามี ส่วนร่วมในการวิจัยชุมชน มีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของประชาชนในชุมชน ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ ต่อแนวคิดการบริหารจัดการ บ้านเมืองที่ดี (Good Governance) นักวิจัยชุมชนสามารถจดจำเทคนิค 5W+2H คือ Who, What, Where, When, Why and How to....How much ค้นพบศักยภาพชุมชน - ทูนมนุษย - ทูนทางสังคม - ทูนชุมชนที่ไม่ใช่เงิน
2. การเก็บข้อมูลเชิงพื้นที่ ของชุมชน ระหว่างวันที่ 15 พฤศจิกายน 2556 – 31 มีนาคม 2557	ลงพื้นที่ศึกษาชุมชนสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม โดยใช้ เครื่องมือ 1) แผนที่เดินดิน 2) ประวัติชุมชน 3) บุคคลสำคัญ 4) ผังเครือญาติ 5) ผังองค์กร ชุมชน 6) ปฏิทินชุมชน และ 7) ระบบสุขภาพชุมชน	นักวิจัยชุมชนสามารถเรียนรู้การใช้เครื่องมือเพื่อนำไป พัฒนาชุมชน โดยค้นพบปัญหาความต้องการ ตลอดจน แนวทางแก้ไขและการพัฒนา สามารถนำไปบูรณาการ แผนในขั้นต่อไป
3. เวทีวิเคราะห์ข้อมูล ชุมชน จัดขึ้นในวันที่ 13 ธันวาคม 2556 ณ ศูนย์ชุมชนท้ายบ้าน	3.1 กระบวนการสร้างความน่าเชื่อ ถือของข้อมูล ผ่านกระบวนการซัก ถามข้อสงสัย วิเคราะห์ความ เที่ยงตรงด้วยหลักสามเส้า 3.2 การเรียนรู้เครื่องมือเก็บข้อมูล อื่นๆ ได้แก่ ผังความคิด ปฏิทิน ชุมชน และผังความสัมพันธ์องค์กร ในชุมชน	นักวิจัยชุมชนได้เรียนรู้สภาพปัญหาที่ลึกซึ้ง ผลทำให้รู้ถึง รากเหง้าของปัญหา แล้วหยิบยกมาเป็นประเด็นศึกษา ขั้นต่อไป ได้นำเอาผังความคิดนำมาเชื่อมโยงกับองค์กรชุมชน พบ ประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น จำเป็นต้องเริ่มจากคนในชุมชน เป็นผู้คิดริเริ่ม

กิจกรรม	วิธีดำเนินงาน เทคนิค และเครื่องมือ	ผลที่ได้รับ
4. เวทีการมีส่วนร่วมในการ ร่างแผนแม่บทชุมชน	4.1 สัมมนาเชิงปฏิบัติการแบบมี ส่วนร่วม PAR ในการศึกษาแผนที่ เดินดิน เพื่อเติมสิ่งสำคัญ พัฒนา เป็นแผนที่ทางสังคม เพื่อให้เห็น ภาพรวมความเชื่อมโยงสัมพันธ์ ของสถาบันชุมชน องค์กรชุมชน ธุรกิจชุมชน และองค์กรการเงิน ชุมชน	นักวิจัยชุมชนสามารถมองเห็นปัญหาที่แท้จริง แล้วนำ สภาพปัญหาวิเคราะห์ ค้นหาแนวทางการแก้ไข อันนำไปสู่การคัดเลือกทำโครงการและกิจกรรมในขั้นต่อไป
5. เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ชุมชนต้นแบบ	5.1 แลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัดการ ออมทรัพย์เพื่อการผลิต บ้าน ป่าแดง ตำบลห้างสูง อำเภอ หนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี 5.2 แลกเปลี่ยนเรียนรู้การท่องเที่ยว เชิงนิเวศน์ ตำบลบางคล้า อำเภอ บางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา	องค์ความรู้ ที่นำมาประยุกต์ใช้ 1. ประชุมสร้างความรู้ความเข้าใจต่อบทบาทหน้าที่ของ สมาชิกและคณะกรรมการ 2. สมาชิกที่กลุ่มๆ ต้องมาจากความ สมัครใจ 3. จัดประชุมกรรมการทุกเดือนเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 4. ใ้หมัดที่ประชุมในการแก้ไขปัญหาของ กลุ่มฯ 5. การใช้หลักคุณธรรม 5 ประการในการบริหารจัดการ กลุ่ม องค์ความรู้ ที่นำมาประยุกต์ใช้ 1. การนำทุนธรรมชาติมาประยุกต์ใช้คล้ายกับแนวทาง การพัฒนาห้วยสุกรีที่บางพระ 2. การบริการมัคคุเทศก์แบบมีส่วนร่วม โดยนำเยาวชน มาฝึกอบรมมัคคุเทศก์ 3. มีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนา ที่ยั่งยืน

ข้อค้นพบระดับการมีส่วนร่วม (Participation Spectrum) ของชุมชนบางพระ

ผลการศึกษา พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนบางพระ ขึ้นอยู่กับการเสริมสร้างระบบธรรมาภิบาล (Good Governance) โดยเฉพาะหลักความคุ้มค่า หลักความโปร่งใส และหลักการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของชุมชน อันนำไปสู่ความเชื่อมั่น สร้างความสนใจในกิจการสาธารณะ จิตอาสา ความหวงแหนรักในถิ่นกำเนิด เกิดพลังศักยภาพการพัฒนาชุมชน ต่อไป

แผนภูมิ แสดงระดับการมีส่วนร่วม (Participation Spectrum) ของชุมชนเทศบาลตำบลบางพระ

จากแผนภูมิ พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนบางพระ ในระดับนโยบายการบริหารเทศบาลมีความพยายามสร้างโอกาสและเปิดช่องทางการมีส่วนร่วมไว้หลายช่องทาง ดังนี้

1. ระดับรับฟังข้อมูลข่าวสาร เปิดช่องทางไว้หลายทาง เช่น ประกาศเสียงตามสาย เกเบิลทีวี เอกสารเผยแพร่ข้อมูล แผ่นพับ วารสาร ป้าย บอร์ดประชาสัมพันธ์ ข้อมูลอินเทอร์เน็ต

ข้อเสนอแนะ ควรเพิ่มช่องทางการเก็บข้อมูลและการรับข่าวสารระบบดิจิทัลแก่คณะกรรมการและผู้นำท้องถิ่น

2. ระดับรับฟังความคิดเห็น ส่วนใหญ่ยังเป็นการรับฟังความคิดเห็นแบบรวมศูนย์กลางไว้ที่เทศบาล เนื่องจากยังไม่พัฒนาเตรียมความพร้อมในเวทีระดับชุมชน การรับฟังความคิดเห็นจึงอยู่เฉพาะกลุ่มไม่หลากหลาย การตอบสนองความต้องการจึงไม่ครอบคลุม ปัญหาของคนบางกลุ่ม เช่น ผู้ที่เข้ามาเสนอความคิดเห็นส่วนใหญ่จะเป็นผู้นำชุมชน มีการรับฟังปัญหามากมายหลายด้าน แต่มีข้อจำกัดการถ่ายทอดปัญหาได้

ไม่ครบถ้วน เนื่องจากเวลาน้อย และยังประมวลผลไม่ถึงแก่นแท้ของปัญหา

ตัวอย่างเช่น การแก้ปัญหาแหล่งเสื่อมโทรมชายทะเลชุมชนวัดหลวง สามารถแบ่งการแก้ปัญหาออกเป็น 3 ด้าน

1. พันธกิจของเทศบาลในการพัฒนาภาพรวมของตำบล จำเป็นต้องมีการพัฒนาระบบนิเวศน์เพื่อป้องกันด้านสุขภาพและสาธารณสุข จากปัญหาขยะชายฝั่งทะเลที่ชุมชนเป็นผู้ก่อขึ้น

2. ปัญหาวิจัยที่ขัดต่อวิถีชุมชน จากแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา 25 ปีของเทศบาล ที่เปลี่ยนวิถีชุมชนจากพื้นที่ชาวประมง สู่พื้นที่การท่องเที่ยว

3. ชุมชนขาดความเข้าใจในกระแสการพัฒนา และการจัดการชุมชนด้วยการพึ่งตนเอง

ข้อเสนอแนะ การแก้ปัญหาแหล่งเสื่อมโทรมชายทะเลชุมชนวัดหลวง

1) จัดทำที่ทำการชุมชน ให้ชุมชนมีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันภายในชุมชน เทศบาลมีหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก แจ้งเหตุแจ้งปัญหา ให้ชุมชน

เกิดการจัดการตนเอง แล้วเทศบาลคอยหนุนเสริมเมื่อชุมชนต้องการจะพัฒนา

2) การพัฒนาพื้นที่ พบว่า ชุมชนมีความหวาดระแวงและกลัวจะไร้ที่ทำกิน จึงมีข้อเสนอให้จัดเวทีสร้างความเข้าใจและปรับทัศนคติการทำงานร่วมกัน โดยเฉพาะการใช้หลักผสมผสานการพัฒนา เช่น ชุมชนจัดการขยะจากเศษประมงด้วยตนเอง ปลูกกระแสรักถิ่น กำเนิด จัดทำแผนที่เดินดินแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เพื่อจัดระบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วิถีชุมชน โดยการจัดตั้งพิพิธภัณฑน์มีชีวิต การจัดตั้งพิพิธภัณฑน์ทางทะเล ได้แก่ พิพิธภัณฑน์เรือโบราณ สู่พิพิธภัณฑน์มีชีวิตการทำเรือประมงพื้นบ้าน, พิพิธภัณฑน์เครื่องมือจับสัตว์น้ำโบราณ สู่พิพิธภัณฑน์มีชีวิตสัมผัสจับต้อง การทำอวน ลอบดักปู ดูหอย ปล่อยปู ดูปลา สู่พิพิธภัณฑน์ทางทะเลที่สามารถสัมผัสได้จริงมากกว่าดูในตู้ปลา ได้แก่ การจัดกิจกรรมดำน้ำเลี้ยงหอย สร้างบ้านปลา ธนาคารปู อนุรักษ์หอยตลับ ฟันฟูกิจกรรมปลูกป่าชายเลน

3) การนำวิถีชุมชนเป็นจุดขายการท่องเที่ยว โดยจัดให้มีสถานที่สัมมนาแหล่งเรียนรู้ และเชื่อมโยงสถาบันการศึกษาเป็นแหล่งวิจัย รวมทั้งผลิตมัคคุเทศก์น้อยจากท้องถิ่นสู่การรักษาน้ำเกิด

3. ระดับจิตอาสาสมัครพลเรือน

ในเขตการปกครองของเทศบาลตำบลบางพระมีกลุ่มอาสาสมัคร หรือกลุ่มจิตอาสาอยู่หลายกลุ่ม ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ แต่กลุ่มที่น่าสนใจ ได้แก่ กลุ่มชมรมคนรักในหลวง จังหวัดชลบุรี ที่มีจิตอาสาทำงานตามอุดมการณ์โดยไม่หวังผลตอบแทน และกลุ่มเกษตรอินทรีย์บางพระ เป็นต้น

4. ระดับร่วมสร้างกลุ่มเครือข่ายประชาสังคม

ในเขตการปกครองของเทศบาลตำบลบางพระมีกลุ่มประชาสังคมที่น่าสนใจ ได้แก่ กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มอสม. และกลุ่มเกษตรอินทรีย์

5. ระดับร่วมลงทุนหุ้นส่วนทางสังคม (Partnership) จัดตั้งกองทุนคณะต่างๆ ในเขตการปกครองของเทศบาลตำบลบางพระมีกลุ่มระดับร่วม

ลงทุนหุ้นส่วนทางสังคม (Partnership) จัดตั้งกองทุน ได้แก่ กลุ่มซอสพริกบ้านนาพู

จากการศึกษาพบกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาที่น่าสนใจ 3 ประการ ได้แก่ 1) กลุ่มประชาสังคม มีจิตอาสาเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโดยสมัครใจ 2) ผู้นำท้องถิ่นที่มีทัศนคติเชิงบวกในการกระจายอำนาจพยายามหนุนเสริมให้ชุมชนจัดการตนเอง และ 3) กลุ่มภาคประชาชน มีจิตสาธารณะรักการพัฒนาและสร้างกลุ่มมีส่วนร่วมการพัฒนาชุมชนอย่างไม่เป็นทางการอยู่อย่างต่อเนื่อง

ปัจจัยความสำเร็จ

1. ผู้นำท้องถิ่น แกนนำ และคณะกรรมการชุมชน

เป็นหัวใจของกระบวนการมีส่วนร่วม ในการขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมาย รวมทั้งเป็นกลไกแห่งความสำเร็จที่อาศัยความสามารถในแต่ละด้านและความถนัดของแต่ละคน รวมทั้งต้องอาศัยความตั้งใจแน่วแน่ ความเสียสละ มีจิตอาสา ของบรรดาคณะกรรมการ ทำให้เกิดผลงานที่มีความชัดเจน เป็นแบบอย่างแก่คนทั่วไป อีกทั้งยังมีความซื่อสัตย์ สุจริต มีการบริหารงานที่โปร่งใส ปัจจัยเหล่านี้ล้วนเป็นแรงบันดาลใจให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม

2. การมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นพลวัตและมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพสิ่งแวดล้อม ทั้งปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในชุมชน โดยผ่านระบบคิดซึ่งเป็นความรู้ ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม และวิถีชีวิต ในชุมชนที่มีการสืบทอดกันมาเนิ่นนาน สะสมเป็นความรัก ความผูกพัน และความไว้วางใจและเอื้ออาทร จนเป็นทุนทางสังคม อันเป็นทุนที่สำคัญยิ่งของชาวบางพระ ในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชน นอกจากนั้นยังพบการมีส่วนร่วมของชุมชนในรูปแบบกลุ่มภาคประชาสังคม และกลุ่มภาคประชาชน ที่ขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนาในรูปแบบจิตอาสา

3. การมีส่วนร่วมเชิงหนุนเสริม จากเทศบาล ภาครัฐและเอกชนที่ให้การสนับสนุนงบประมาณ รวมทั้งการกำหนดตัวชี้วัด และกรอบแนวคิดการพัฒนา อีกทั้งยังให้การอบรมและเสริมสร้างองค์ความรู้ให้กับผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชน ส่งเสริมสนับสนุนให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆขององค์กร อย่างไรก็ตามการดำเนินงานของชุมชน แม้จะมีหัวใจสำคัญอยู่ที่การมีส่วนร่วมของชุมชนและคณะกรรมการ หากแต่การทำงานจากหน่วยงานภาครัฐ รวมถึงเงินงบประมาณสนับสนุนจากภาคเอกชนอื่นๆ ล้วนเป็นส่วนหนุนเสริม ให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังนั้นหน่วยงานเหล่านี้จึงเข้ามาเป็นส่วนเติมเต็มในสิ่งที่ชาวบ้านขาดหาย รวมทั้งการเสริมสร้างแนวคิดให้เท่าทันสถานการณ์ปัจจุบัน ก่อให้เกิดการพัฒนาการทำงานอย่างต่อเนื่อง

4. การสร้างเครือข่ายการทำงาน เพื่อเป็นพลังในการขับเคลื่อนและเข้ามาเติมเต็มในสิ่งที่ชุมชนขาดหาย เพื่อแลกเปลี่ยน เรียนรู้ แนวคิด ประสบการณ์ ก่อให้เกิดชุดความรู้ที่หลากหลาย สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการพัฒนาที่ครอบคลุมในทุกมิติ ทั้งการจัดสวัสดิการชุมชน ร้านค้าชุมชน กิจกรรมด้านอาหารและสุขภาพ การส่งเสริมอาชีพ รวมถึงการอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของชุมชน

ปัญหาและอุปสรรค

1. ด้านทัศนคติ และความเชื่อของตัวบุคคล ที่เชื่อว่าการพัฒนาเป็นเรื่องของรัฐมิใช่ปัญหาของตนเอง ส่งผลให้ขาดความเชื่อมั่นในกระบวนการกลุ่ม จึงไม่สนใจการมีส่วนร่วม รวมทั้งไม่สนใจปัญหากิจการสาธารณะ บางรายถึงขั้นขาดความรับผิดชอบในหน้าที่พลเมืองที่ดีของชุมชน

2. ด้านการสื่อสาร ที่ผ่านการถ่ายทอดไม่สอดคล้องกัน ทำให้ขาดความน่าสนใจในการมีส่วนร่วมในงานพัฒนา โดยเฉพาะตัวชี้วัดการพัฒนาต่างๆของเทศบาลที่มีความน่าสนใจ ได้แก่ เมืองน่าอยู่ เมืองอัจฉริยะ เมืองแห่งนวัตกรรม เมืองแห่งระบบนิเวศน์ และเมือง

แห่งภูมิปัญญาและวัฒนธรรม เป็นต้น ทั้งหลายทั้งมวลล้วนเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องพัฒนาเพื่อรองรับการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจ ดังนั้นการพัฒนาวิธีสื่อสาร ผ่านกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชุมชนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะส่งผลให้ชุมชนเกิดความรู้ความเข้าใจ ในการสร้างกลยุทธ์การพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งองค์ความรู้ที่สอดคล้องกัน จะเป็นแรงจูงใจที่สำคัญในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเอง ด้วยตนเอง และเพื่อตนเอง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR: Participatory Action Research) บูรณาการแผนชุมชนสู่การจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2558 – 2560) เทศบาลตำบลบางพระ มีข้อเสนอแนะใน 2 ประเด็นสำคัญ คือ

1.1 ควรส่งเสริมการสร้างเครือข่ายขององค์กรภาคประชาสังคมต่างๆ ให้เข้มแข็งมากขึ้นโดยเฉพาะการสร้างจิตสำนึกในการพัฒนาชุมชน ด้วยการพึ่งตนเอง การจัดการกันเอง เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

1.2. ควรส่งเสริมการปรับทัศนคติเชิงบวกในการทำงานร่วมกัน ผ่านกระบวนการฝึกอบรมผู้นำ หรือกลวิธีอื่นๆ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ในกลุ่มองค์กรชุมชน ภาคประชาสังคมของชุมชนตำบลบางพระ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและข้อมูลเฉพาะด้าน แล้วนำมาบูรณาการทุกภาคส่วน ประกอบกับคนกลุ่มนี้มีจิตสาธารณะ สนใจกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นทุนเดิม อีกทั้งยังมีเครือข่ายการพัฒนาระดับประเทศ ได้แก่ ชมรมคนรักในหลวง กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร กลุ่มธรรมชาติบำบัด เป็นต้น ซึ่งจะได้แผนแม่บทการพัฒนาชุมชนแบบ Bottom-up ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชนอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- เทศบาลตำบลบางพระ. (2550). *แผนพัฒนาสามปีเทศบาลตำบลบางพระ (พ.ศ. 2551 - 2553)*. ชลบุรี: กองวิชาการและแผนงาน เทศบาลตำบลบางพระ.
- เทศบาลตำบลแหลมฉบัง. (2550). *แผนพัฒนาสามปีเทศบาลตำบลแหลมฉบัง (พ.ศ. 2551-2553)*. ชลบุรี: งานวิเคราะห์นโยบายและแผน ฝ่ายแผนงานและกฎหมาย เทศบาลตำบลแหลมฉบัง.
- เทศบาลเมืองศรีราชา. (2550). *แผนพัฒนาสามปีเทศบาลเมืองศรีราชา (พ.ศ. 2551 - 2553)*. ชลบุรี: งานวิเคราะห์นโยบายและแผน กองวิชาการและแผน เทศบาลตำบลเมืองแสนสุข.
- เทศบาลเมืองแสนสุข. (2550). *แผนพัฒนาสามปีเทศบาลเมืองแสนสุข (พ.ศ. 2551 - 2553)*. ชลบุรี: งานวิเคราะห์นโยบายและแผน ฝ่ายแผนงานและงบประมาณ เทศบาลเมืองแสนสุข.
- บางพระชล. (2551). *บันทึกประชาชน 2551*. ชลบุรี: โรงพิมพ์สุทธิพงษ์.
- ปารีชาติ วลัยเสถียรและคณะ. (2543). *กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา*. กรุงเทพฯ.
- _____. (2546). *กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.).
- พีระพงษ์ สุดประเสริฐ. (2544). *การเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งในเขตปฏิรูปที่ดินจังหวัดชลบุรี*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2550, 24 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. หน้า 28.
- สมหมาย แจ่มกระจ่าง และคณะ. (2552). *การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน*. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- Cohen, J., & Uphoff, N. F. (1980). *Participation's place in rural development: Seeking clarity through specificity* Vol. 8. World Development.
- Fagence, M. (1977). *Citizen participation in planning*. New York: Oxford Pugamon Press.